

ні справи для перевірки, документи, матеріали та інші відомості про вчинені злочини, хід дізнання, досудового слідства і встановлення осіб, які вчинили злочини; скасовувати незаконні постанови судових слідчих та осіб, які проводили дізнання; давати письмові вказівки про розслідування злочинів, про обрання, зміну або скасування запобіжних заходів, кваліфікацію злочинів, проведення окремих слідчих дій та розшук осіб, які вчинили злочини; доручати поліцейським органам (органам дізнання) виконання постанов про затримання, привід, взяття під варту, проведення обшуку, розшук осіб, які вчинили злочини, а також давати вказівки про вжиття необхідних заходів для розкриття злочинів і встановлення осіб, які їх вчинили у справах, що перебували у провадженні стряпчого або судового слідчого; усувати особу, яка проводить дізнання, або слідчого від дальшого ведення дізнання або досудового слідства, якщо вони допустили порушення закону під час розслідування кримінальної справи. Функція підтримки державного звинувачення зводилась до того, що прокурор у разі передання йому справи самостійно складав обвинувальний висновок, після чого скерував справу до суду. Судовий процес проводився за принципом змагальності між обвинуваченням і захистом. Прокуратура за реформою 1864 р. створювалася в судах.

Практика прокурорської діяльності у другій половині XIX ст. яскраво свідчила, що прокуратура Російської імперії, як і в українських губерніях, на той час мала два основних завдання, виконувала дві головні функції – обвинувальну та наглядову, йшла двома шляхами, викриваючи винного у скоєнні злочину та наглядаючи за дотриманням норм закону в межах установленій для неї компетенції. Сюди ж може бути віднесено й третю функцію – представництво у певних випадках державних, казенних інтересів. У окремих випадках та чи інша функція могла опинитися на першому плані, але загалом вони єдині й проходять крізь усі галузі прокурорської діяльності.

Павелко В. О.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри історії держави та права*

РОЗВИТОК АПЕЛЯЦІЙНОГО СУДОЧИНСТВА НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ В XVIII – XIX СТОЛІТТІ

Дослідження історії виникнення та розвитку інституту апеляції в нашій державі має вагомe значення для визначення сутності апеляції, її характерних рис та місця в системі структури цивільного процесу України, і відповідно розробки ефективної процедури перегляду судових рішень в порядку апеляційного провадження. Однією з основних засад здійснення судочинства в Україні є забезпечення винесення судами законних й обґрунтованих рішень по справах, які ними розглядаються (ст. 129 Конституції України).

В 1760 – 1763 р. р. гетьман К. Розумовський провів судову реформу, яка полягала в реорганізації судових установ на зразок системи, передбаченої Литовськими статутами (Універсалом 19 листопада 1763 року було встановлено земські, підкоморні і гродські суди). Замість сотенних та полкових судів було введено нові суди. Українські землі було

поділено на 20 повітів, у кожному повіті створювався земський суд з цивільних справ, підкоморський суд з земельних справ та гродський суд, який розглядав кримінальні справи та існував у кожному полковому місті. Суддів обирала місцева старшина.

Генеральний військовий суд став найвищим судовим органом і апеляційною інстанцією. Процедура апеляційного провадження майже не зазнала змін, але було спрощено порядок подачі та розгляду апеляції за рахунок зменшення судових інстанцій, що прискорило апеляційне провадження і сприяло зменшенню судової тяганини. Отже, судова реформа 1760 р. поновлювала в Україні стару статутну систему судів та відокремлювала судову владу від адміністрації (Щербина П. Ф. Судебная реформа 1864 года на Правобережной Украине. – Л.: Вища школа, 1974. – С. 48).

У Правобережній Україні продовжувала існувати судова система Речі Посполитої. Вищим становим судом (апеляційним) судом був коронний трибунал. З 1764 р. судовими справами України займався Люблінський трибунал. У 1792 р. земські, гродські й підкоморські суди було замінено земськими судами. Міські суди реорганізовано у 1791 р. з підпорядкуванням асесорському суду як суду апеляційному.

З 1775 року в Слобідсько-Українській, Херсонській, Катеринославській, Таврійській губерніях з кінця XVIII ст. діяла судова система Росії. У 1831 р. магдебурзьке право у всіх містах Лівобережжя було скасовано, а у Києві – в 1835 році. Чинність третього Литовського статуту було скасовано у 1842 р.

На початку 40-х років XIX ст. на території українських земель, які входили до складу Російської імперії, діяли загальноросійські джерела процесуального законодавства. У 1864 р. було проведено судову реформу, яка відображена в чотирьох законодавчих актах, прийнятих 20 листопада 1864 р. (серед яких Статут цивільного судочинства) значно змінила судову систему, упорядкувавши її і установивши принцип двох інстанцій, що означало можливість розгляду справи по суті тільки у двох інстанціях. Апеляційні суди були другою інстанцією, а саме для світських судів були мирові з'їзди, для окружних судів – Судові палати. Рішення судів другої інстанції були остаточними і підлягали негайному виконанню (Российское законодательство X-XX веков: В 9 т. – 1867. – Т.5. – С.174-176).

Апеляційний суд відповідно до розділу 2 глави 1 відділу 1 Статуту цивільного судочинства діяв за принципом повної апеляції, тобто здійснював розгляд справи по суті так само, як і суд першої інстанції. Сторони могли подавати апеляційну скаргу на всі рішення окружного суду (ст. 743), але тільки до того суду, який постановив рішення (ст. 744) (Судебные уставы 20 ноября 1864 года. – СПб. – 1867. – С. 86 – 88).

В апеляційній скарзі має бути вказано чи на все рішення подається скарга, чи на деякі його частини; якими обставинами справи і законами спростовується правильність рішення; в чому полягає зміст клопотання (ст. 745).

Рішення могло бути оскаржено на протязі чотирьох місяців (по справам скороченого провадження – одного місяця) з дня проголошення даного рішення (ст. 748). Строк починає відраховуватися з дня проголошення рішення (ст. 749). Норми статуту закріплювали обов'язкове надсилання копії відповідачу по апеляційній скарзі для надання ним пояснень.

Детально врегульовувався порядок апеляційного провадження справи в суді апеляційної інстанції. Сторони могли подавати нові докази, просити про допит нових свід-

ків, посилалися на нові факти, але не мали права висувати нові вимоги, не пред'явлені в суді першої інстанції (ст. 747).

Апеляційний суд повинен був вирішити справу, не повертаючи її в суд першої інстанції до нового розгляду и в межах апеляційної скарги не виходячи за її доводи (ст. 772). Це визначало правову волю учасників справи, і невтручання нікого, в тому числі суду, у приватноправові відносини. Слід також відмітити, що апеляційну скаргу могли повернути, а також залишити без руху (ст. ст. 755, 756).

Проаналізувавши апеляційне судочинство в XVIII – XIX ст. ст. можна зробити висновки, що апеляційне оскарження в XIX ст. докорінно змінила судовий лад в порівнянні з XVIII ст., так як в результаті проведених перетворень у Російській державі склалась чітка інстанційна судова система (суди першої інстанції, апеляційні суди та Касаційний суд). Статут цивільного судочинства 1864 року окремо закріпив інститут апеляційного оскарження судових рішень. Окремі положення апеляційного провадження за Статутом цивільного судочинства 1864 просліджуються і в сучасному цивільному процесі України, наприклад порядок звернення з апеляційною скаргою, встановлені строки на апеляційне оскарження, межі перегляду судом апеляційної інстанції, сплату судового збору за подання апеляції, надсилання копії скарги іншій стороні.

Шершенькова В. А.

Національний університет «Одеська юридична академія», здобувач кафедри історії держави і права

ЗМІНИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УРСР ПРО ВІЙСЬКОВІ ЗЛОЧИНИ В РОКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ (1941-1945 РР.)

Як відомо, військове право являється комплексною галуззю права, яке складається з наступних підгалузей права: військово-адміністративного права, військово-соціального права, військово-кримінального права, міжнародного гуманітарного права (Введение в украинское право / под общ. ред. С. В. Кивалова, Ю. Н. Оборотова. – 2-е изд., перераб. и доп. – Одесса: Юридична література, 2009. – с. 575-592 768 с.). Торкаючись історико-правових досліджень по цьому напрямку, слід сказати, що становлення та розвиток військово-кримінального права в радянській Україні є малодослідженим, тому виникає необхідність у продовженні такого роду досліджень, особливо законодавство про військові злочини в період Великої Вітчизняної війни (1941-1945 роки).

Передусім слід сказати, що законодавчі акти воєнного часу, у будь-якій країні, значно змінювалися наступними способами:

1. встановленням нових видів злочинних діянь, за які передбачалася кримінальна відповідальність;
2. криміналізація адміністративних порушень та дисциплінарних проступків;
3. посилення мір кримінальної репресії за певні склади злочинів (Бондаренко Д. В. Юридическая ответственность в условиях военного положения (на опыте Великой